

MORFOLOGİYANIN TƏDRİSİ ZAMANI FƏNDAXİLİ ƏLAQƏDƏN İSTİFADƏ

Azərbaycan dilinin əsas bölmələrindən sayılan qrammatikanın morfolojiya bölməsi nitq hissələrinin quruluşca tərkibini, qrammatik məna növlərini, şəkilçi morfemlərin yaratdığı zəngin leksik və qrammatik mənaları öyrənir. Məhz buna görə də morfolojiyanın tədrisinə başlamazdan hər hansı bir sözün əvvəlcə səs tərkibi və leksik mənasına diqqət yetirilməlidir. Çünki nitq hissələri qruplaşdırılarkən və bir-birindən fərqləndirilərkən onların morfoloji xüsusiyyətləri ilə yanaşı, leksik-semantik mənası da nəzərə alınmalıdır. Söz morfoloji vahid kimi öyrənilərkən onun ifadə forması və qrammatik mənası əsas götürülür. Lakin bu o demək deyildir ki, sözə bu cür yanaşma morfolojiya və leksikanı bir-birindən ayırır, daha dəqiq desək, morfoloji biliklərin verilməsi zamanı leksikanı təcrid edir. “Leksika və morfolojiyanın sözə yanaşma metodundakı qeyd etdiyimiz fərqlər onların heç də tamamilə bir-birinə qarşı qoyulmasına əsas vermir. Belə ki, “lügət və qrammatika bir-birindən ayrı şəkildə mövcud deyildir. Onlar dialektik təmasda, qarşılıqlı əlaqə və ziddiyyətli vəhdətdədir. Dilin qrammatik quruluşu tək-cümlədə sözlər arasındakı əlaqədə deyil, həm də ayrılıqda sözdə onların nitq hissələri üzrə təsnifində, məna və məzmun quruluşunda da özünü göstərir” (10, 6).

Morfolojiya tədrisinin əsas dayaqlarından biri də sözün tərkibi və söz yaradıcılığıdır. Sözün kök və şəkilçi morfeimdən ibarət olan tərkib hissələrini öyrənmədən hər hansı bir nitq hissəsinin quruluşca növünü, hansı nitq hissəsindən əmələ gəlməsini və başlanğıc formasını müəyyənləşdirmək olmaz. Şəkilçi morfemlərin yazılışına aid dil qaydaları isə ahəng qanunu ilə əlaqələndirilməlidir; sözdüzəldici və sözdəyişdirici milli şəkilçilərin iki və ya dörd cür yazılması məhz ahəng qanununun tələbləri ilə bağlıdır. Buna görə də morfolojiyanın giriş hissəsində kök və şəkilçi morfemlərdən söz açılır, daha sonra nitq hissələrinin quruluşca növlərindən danışılarkən bu mövzu davam etdirilir; düzəltmə isim, sifət, say, əvəzlik, feil və zərflərin əmələ gəlməsində sözdüzəldici şəkilçilərin rolu nümunələrlə təqdim edilir, ayrı-ayrı qrammatik kateqoriyalar -- cəm, mənsubiyyət, hal, xəbərlik, zaman, şəkil, inkarlıq, şəxs kateqoriyaları morfoloji əlamətlərlə (sözdəyişdirici şəkilçilərlə) təqdim olunur.

Morfolojiyaya dair ilkin məlumatlar orta məktəbin 5-ci sinifləri üçün “Azərbaycan dili” dərsliklərində verilmişdir. Burada verilən dil qaydaları isim, sifət və feilə aid ilkin məlumatları əhatə edir: *konkret və mücərrəd isimlər, ümumi və xüsusi isimlər, tək və cəm isimlər, toplu isimlər, ismin halları, əlamət və keyfiyyət bildirən sifətlər, sifətin dərəcələri, feilin məsdər forması, təsdiq və inkar feillər, feilin zamana görə dəyişməsi, feilin şəxsə görə dəyişməsi* (11, 112-139).

5-ci sinif üçün tərtib olunmuş metodik vəsaitdə “Dil qaydaları” məzmunun standartının 4.1.2. alt standartında bu mövzular “sözün qrammatik mənasını izah etmək” tələbi altında birləşdirilir (12, 17).

VI-VII siniflərdə morfolojiyanın sistemli tədrisi zamanı müəllim fəndaxili əlaqədən istifadə edərək, 5-ci sinifdə verilən məlumatları təkrar etdirərək, ilk növbədə əsas və köməkçi nitq hissələri haqqında dil qaydalarını şagirdlərə mənimsətməyə çalışır. 6-cı sinif dərslində verilən bu məlumat (13, 13) şagirdlərin ibtidai siniflərdən əldə etdiyi praktik vərdişlərlə də əlaqələndirilə bilər.

Düzəltmə isimlərə dair dil qaydalarından sonra “İsmin mənsubiyyətə görə dəyişməsi” mövzusu tədris olunur. Bu mövzuya aşağı siniflərdə toxunulmadığı üçün müəllim metodik vəsaitdən istifadə edərək dərslikdəki 5-ci tapşırıqdan motivasiya kimi istifadə etməli, imkan daxilində bu mövzunu ingilis və ya rus dillərindən biri ilə müqayisə edə bilər. Beləliklə, bu mövzu yeni olduğu üçün fənlərarası əlaqədən istifadə etmək mümkündür. Sahib şəxsin ismin yiyəlik halında işlənməsini nəzərə alaraq, mənsubiyyət şəkilçiləri ismin yiyəlik və təsirlik halları ilə müqayisə edilməlidir; II və III şəxsin mənsubiyyət şəkilçiləri bu halların şəkilçiləri ilə qrammatik omonimdir. *Qələmin ucu, qılıncın gücü* və *Qələmin güclüdürmü?* tipli nümunələrin qarşılaşdırılması yolu ilə işarələnmiş sözlərdəki şəkilçilərin qrammatik mənaları müəyyənləşdirilir. Digər tərəfdən, birinci şəxsin tək və cəmində sahib şəxsin qəbul etdiyi -im şəkilçisi (-in əvəzinə) elə həmin şəxsin mənsubiyyət şəkilçisi ilə qrammatik omonimdir; müq. üçün: *mənim~əlim*

“İsmin halları” mövzusu öyrədilərkən fəndaxili inteqrasiya mühüm rol oynayır; ismin qeyri-müəyyən yiyəlik və təsirlik halları adlıq halla müqayisəli öyrədilir. Hər üç halın morfoloji əlaməti sıfır morfemdir və hər üç hal nə? sualına cavab verir. Mətn üzrə işin köməyi ilə nə? sualına cavab verən sözlər müqayisə olunmalı və *Mən uzaqdan güllü-çiçəkli kənd gördüm, Kənd evi xeyli hündür idi və Kənd uzaqdan aydın şəkildə görünürdü* cümlələrindəki “kənd” sözləri müqayisə olunmaqla hallarına görə fərqləndirilməlidir: birinci cümlədəki “kənd” sözünün halı özündən sonra gələn feilin təsirli olması ilə, ikinci cümlədəki söz isə “ev” sözünün mənsubiyyət şəkilçisi ilə işlənməsi ilə müəyyənləşdirilir. Sonuncu söz isə cümlənin mübtədası (subyekt)dir və yalnız xəbərlə uzlaşır; cümlədə yerini dəyişdikdə isə, qrammatik cəhətdən dəyişməyə meyilli deyil.

“Söz kökündə saitə düşməsi” tədris olunarkən həm fonetika, həm də leksika ilə əlaqə yaradıla bilər; bu mövzu digər bir tərəfdən də “Sözün tərkibi” ilə bağlıdır. Sözdə sait qoşalığı olduqda, eləcə də intervokal şərait yarandıqda (Bu şəraitin yaranmasında bəzən sonor samitlər də iştirak edir) saitlərdən biri tələffüz olunmur. Bu hadisə bəzi ikihecalı sözlərdə şəkilçi artırıldıqda da baş verir; məs.: *isim~ismin (halları), fikir~fikrimiz, (sənin) oğlun, (onun) ağızı* və s.

Bu zaman həmin sözlərin milli və ya alınma söz olmasına da diqqət yetirilməlidir; belə ki, alınma sözlərə saitlə başlayan həm hal, həm də mənsubiyyət şəkilçisi artırıldıqda, milli sözlərə isə yalnız mənsubiyyət şəkilçisi artırıldıqda söz kökündən ikinci sait düşür. Yuxarıda verilən nümunələrə bunları da əlavə etmək olar: *(sənin) beynin~beyinin (qırışları), (onun) burnu~burunun*

(*pərləri*). Göründüyü kimi, bu mövzu tədris olunarkən ismin hal və mənsubiyyət kateqoriyasına da inteqrasiya baş verir və morfologiya ilə bağlı orfoqrafik qaydaların mənimsədilməsi ilə bağlıdır.

Yönlük və çıxışlıq hallarda olan isimlərin yazılışı və tələffüzü fonetika və sözün tərkibi ilə əlaqələndirilir. Sonu “a”, “ə” saitləri ilə bitən sözlər yönlük halda işləndikən açıq saitlərin tələffüz zamanı qapalıya çevrilməsi fonetik hadisəsindən istifadə edilir, şagirdlərə xəbərdarlıq edilir ki, feilin şəkillərinin yazılış və tələffüzündən danışılarkən da bu mövzu davam etdiriləcək. “M” və “n” samitlərindən sonra işlənən çıxışlıq hal şəkilçisinin yazılış və tələffüzünün tədrisi həm fonetikanın “Vurğu” mövzusu, həm də “ilə”(-la, -lə) qoşmasının yazılış və tələffüzü ilə əlaqələndirilməlidir. Məsələn, *atamnan* sözündəki işarələnmiş hecanı həm çıxışlıq hal şəkilçisi, həm də qoşma kimi düşünmək olar; bu zaman *Atamdan (atamnan) soruşdum* və *Atamla(atamnan) fəxr edirəm* cümlələrini müqayisəyə cəlb etmək olar. Birinci nümunədə vurğu son hecaya, sonuncuda isə ikinci hecaya düşür.

İsmə dair sonuncu dil qaydası *xəbərlilik şəkilçiləri* bərsindədir. Müəllim bu mövzuya keçməzdən əvvəl 5-ci sinifdə morfologiyaya hazırlıq materialları içərisində verilmiş feilin şəxsə görə dəyişməsi haqqında olan dil qaydasından istifadə etməlidir; burada “gəl” feilinin indiki, keçmiş və gələcək zamanda şəxslər üzrə dəyişməsi cədvəl şəklində verilir (11, 139). Bundan sonra mövzu davam etdirilir, bu şəkilçilərin tək cə feillərə deyil, isimlərə də artırıldığı və onların *xəbərlilik şəkilçiləri* adlandırıldığı göstərilir. Xəbərlilik şəkilçiləri öyrədilərkən -dır⁴ və -sınız⁴ şəkilçilərinin deyilişi və yazılışının fərqləndiyi də qeyd edilməlidir. Bu zaman “alimdir” sözünün “alimdi” kimi tələffüzü müəllimə imkan verir ki, bu faktdan şühdə keçmiş zaman şəkilçisinin və “idi” hissəciyinin ixtisarı tədris olunarkən inteqrativ şəkildə istifadə etsin; -ib⁴ şəkilçili nəqli keçmiş zamandan sonra işlənən -di⁴ “idi” hissəciyinin ixtisarı deyil, xəbərlilik şəkilçisidir (*Yazıq Ələsgəri oda salıbdı...*), çünki -ib⁴ şəkilçili keçmiş zaman “idi” hissəciyi qəbul etmir.

Sifət bəhsinə aid çox qısa bir məlumat verilir. “Düzəltmə sifətlər” adlanan bu dil qaydasında sifətlərin müxtəlif nitq hissələrinə leksik şəkilçilər artırmaqla düzəltdiyi qeyd olunur və -li⁴ şəkilçisinin tələffüz formaları göstərilir. Bu mövzunun tədrisi zamanı müəllim ibtidai siniflərdə və 5-ci sinif dərslərində sifət haqqında deyilənləri və öyrədilənləri əlaqəli şəkildə şagirdlərə mənimsətməlidir. Əlbəttə, bütün bunlar sifət haqqındakı dil qaydalarındakı boşluqları doldurmur. İstər adlardan, istərsə də feillərdən sifət düzəldən şəkilçilərin zənginliyi və işlənmə məqamlarının çoxluğu mövzunu söz yaradıcılığı ilə bağlamağa imkan verir; digər tərəfdən -qın⁴ və -ğın⁴ şəkilçilərinin sistemli şəkildə öyrədilməsi nəinki saitlər ahəngi bərdə məlumatı möhkəmləndirir, hətta saitlərlə samitlər ahəngini praktik olaraq mənimsətməyə imkan verir. Müəllim *satqın, kəskin, tutqun, ötkün, azgın, gərgin, yorğun, süzgün* sözlərini şagirdlərə cədvəl şəklində təqdim etməklə birinci dörd sözün kar, sonrakı sözlərin cingiltili samitlə bitməsinə diqqət cəlb etməlidir; birinci dörd sözə artırılan şəkilçilər “q”, “k”, sonrakılara artırılanlar isə “g”, “g” samitləri ilə başlanır, bu isə samitlər ahəngi hesab olunur. Tərkibindəki və ya son saitin qalın və incəliyindən asılı olaraq, şəkilçilərdə “q”, “g” və ya “k”, “g” samitlərindən biri işlənir; bu isə, saitlərlə samitlər ahəngidir. Beləliklə, sifətdüzəldən şəkilçiləri öyrədərkən ahəng qanunu haqqında hərtərəfli bilik əldə olunur və inteqrativ sistem yaranır.

Dərslərdə *say* haqqında verilən dil qaydaları nisbətən ətraflıdır; bura sayın məna növləri, miqdar saylarının növləri, numerativ sözlər, sayın quruluşca növləri, sayların yazılışı, miqdar saylarında şəkilçilərin yazılışı, sıra saylarının yazılışı, mürəkkəb saylarının yazılışı, saylarla işlənən isimlərin təkdə və cəmdə olması daxildir. Tədris zamanı sayın adlara daxil edilməsi və ismə aid olması nəzərdən qaçmamalıdır. Bu baxımdan say sifətlə müqayisə olunur, o, isimlə əlaqəyə girərkən sifətdən sonra yerləşir, yəni isimdən uzaqlaşır; məs.: *beş maraqlı kitab, iki enli yol* və s.

Say da ismə məxsus bir sıra kateqoriyalara daxil olur. O halları, cəm və mənsubiyyət şəkilçiləri qəbul edir. Say isimləşərək xəbərlilik şəkilçisi qəbul edir və cümlənin ismi xəbəri olur (Unutmaq olmaz ki, say isimləşməmiş də cümlənin xəbəri ola bilər). Fəndaxili əlaqədən istifadə yolu ilə miqdar saylarına qoşulan hal, mənsubiyyət və xəbərlilik şəkilçilərinin işlənmə qaydalarına da diqqət yetirmək lazımdır. Hal, mənsubiyyət və xəbərlilik şəkilçiləri miqdar saylarına defis işarəsi ilə qoşulur; məs.: *2-yə(bölinmə), (qoyunların) 56-sı, (Evin nömrəsi) 50-dir* və s. Mənsubiyyət şəkilçisi hal və xəbərlilik şəkilçiləri ilə işləndikən yazılır, ancaq nəzərdə tutulur; məs.: *Yanvarın 4-də (gələcəyəm), (Tədbir) ayın 17-dədir*. Sıra saylarının ərəb rəqəmləri ilə yazılışında isə belə bir hadisəyə təsadüf olunur: rəqəmdən sonra yazılan -ci⁴ əslində -inci⁴-ni əvəz edir; məs.: *7-ci, 83-cü, 16-cı* və s.

Saylarla işlərin isimlərin təkdə və cəmdə olmasından danışılarkən, ilk növbədə, müəyyən miqdar saylarından sonra isimlərin təkdə işlənməsi, daha sonra qeyri-müəyyən miqdar saylarından sonra isimlərin təkdə və cəmdə olması “Tək və cəm isimlər” mövzusu ilə əlaqələndirilməlidir.

Əvəzliyin tədrisi zamanı ismin sualları yada salınır, cəm, hal, mənsubiyyət və xəbərlilik kateqoriyası ilə fəndaxili əlaqə yaradılır; belə ki, şəxs əvəzlilikləri *kim?, nə?* suallarına cavab verir, halları, cəmləndir (onlar, bizlər, sizlər). I və II şəxsin təkini bildirən əvəzliliklər ismin yiyəlik halında -in əvəzinə -im qəbul edir. İşarə əvəzlilikləri sifət və zərflə əlaqəli öyrədilir, onların əşya və hərəkətə aid olması əsas götürülür. *Elə, belə* əvəzlilikləri cəm və mənsubiyyət, xəbərlilik şəkilçisi ilə işlənir, halları; məs.: *eləsi, beləsi, eləsinin, beləsinin, elələri, belələri, elədir, belədir* və s. *O, bu* əvəzlilikləri mübtədə vəzifəsində işləndikən onlardan sonra vergülün qoyulması məsələsi sintaksisdən ibtidai kurs materialları ilə əlaqələndirilməlidir.

Əvəzliyin digər növlərindən (sual, qeyri-müəyyən və təyini) danışılarkən sual əvəzliliklərinin bütün nitq hissələri ilə, qeyri-müəyyən əvəzliliklərin ismin cəm, hal və mənsubiyyət şəkilçiləri ilə, təyini əvəzliliklərin sifət və isimlə əlaqəsi bu nitq hissələrinin hərtərəfli mənimsətməyə kömək edir.

Feil zəngin kateqoriyalara malik olduğu üçün bu nitq hissəsi *pilləlilik* prinsipi əsasında öyrədilir. Feil haqqında ilkin məlumatlar ibtidai siniflərdə verilir, sistemli qrammatikanın tədrisi zamanı bu nitq hissəsi haqqında dil qaydaları üç sinifdə (5, 6,

7-ci siniflərdə) verilir. "Dil qaydaları" məzmun standartının 4.1.2. standartının 4-cü hissəsində (V sinif) *feilin məsdər forması, təsdiq və inkar feillər və feilin zaman və şəxs şəkilçilərinin* müəyyənləşdirilməsi nəzərdə tutulur (12, 17). VI sinifdə isə həmin standartın 4.1.2. alt standartında *düzəltmə feillər, feil şəkillərinin məna çalarları arasındakı fərq, əmr, arzu, vacib, lazım və şərt şəklində olan feillərin* müəyyən edilməsi qeyd olunur (14, 11). Feilə dair son məlumatlar VII sinif dərslində həmin alt standartında nəzərdə tutulur: *cümlədə hərəkətin subyektini və obyektini, qrammatik formaya və kontekstə görə feillərin qrammatik məna növü, "idi", "imiş" hissəciklərinin sözdəki rolu, onların ixtisar formalarının zaman şəkilçilərindən fərqləndirilməsi, "isə" hissəciyinin rolu və feillərlə işlənmə xüsusiyyətləri, feilin təsriflənməyən formaları* (15, 15).

"Düzəltmə feillər" mövzusu tədris olunarkən feildən əvvəl öyrədilmiş nitq hissələri, o cümlədən isim, sifət, say, əvəzlik haqqında dil qaydaları yada salınır, düzəltmə feillərin bir qisminin adlardan əmələ gəlməsi ilə əlaqələndirilməlidir; məs.: *düzəlmək* və *düzülmək* feilləri müqayisə edilərək, birinci feilin kökünün sifət, ikincinin isə feil olması meydana çıxarılır; çünki -al2 adlardan feil, -il4 isə feildən feil düzəldən səkilcidir.

Feilin şəkillərinin tədrisinə xəbər şəklinin öyrədilməsi ilə başlanır, bu zaman şagirdlərin ibtidai siniflərdə və V sinifdə feilin zamanları ilə bağlı öyrəndikləri inteqrasiyaya cəlb edilir. Şagirdlər artıq feilin zamanları haqqında məlumata malikdirlər. Müəllim bundan istifadə edərək xəbər şəklində olan feillərin yazılışı və tələffüzü qaydalarının öyrədilməsini ön plana çəkməlidir.

Feilin digər şəkillərinin tədrisində əmr şəkli arzu şəkli ilə müqayisəli öyrədilməli, vacib və lazım şəkillərinin sinonimliyi, sərt şəklinin xəbər rolundakı spesifik rolu nəzərə alınmalıdır. Feilin əmr və arzu şəkilləri II səxsin cəmində formaca evnidir: (gəl) *başlaya~* (gərək) *başlaya*. Bu bərdə 6-cı sinif üçün tərtib olunmuş MMV-də "**Müəllimin nəzərinə!**" başlığı altında tövsiyə verilmişdir (14,123). Verilən tövsiyədən müəllim belə nəticə çıxarmalıdır ki, feilin başlanğıc formasından sonra gələn səkilcilərə diqqət yetirilməlidir: -vaq bütölkədə şəxs səkilcisdirsə, bu feilin əmr şəklidir, vox. əgər şəxs səkilcisindən əvvəl səkil səkilcisi nəzərdə tutulursa (-va +q), bu, arzu şəklidir. "Dərslivi dil qaydaları ilə çox yüklənmək məqsədi ilə dərslikdə bu məlumat öz əksini tapmamışdır. Müəllim bu məlumatı şagirdlərin diqqətinə çatdırıb bilər, lakin bunun biliyin qiymətləndirmə obyektinə çevrilməsi tövsiyə olunmur" (14, 123). Lakin nəzərə alsaq ki, bu qarşılaşdırmadan DİM-in imtahan suallarında istifadə olunur, onda sonuncu cümlədəki fikir mübahisə varada bilər.

Sərt şəklinin tədrisi zamanı feildən sonra vergül qoyulmasından danışırlar. Fikrimizcə, müəllim bu zaman şagirdlərin mürəkkəb cümlə haqqında biliklərindən istifadə yolu ilə bu şəkil vasitəsilə mürəkkəb cümlələrin formalaşmasına diqqəti yönəldə bilər. Sintaksisə hazırlıq baxımından şagirdlər gələcəkdə şərt şəkilçili feillərin şərt budaq cümləsinin tabe tərəfi kimi çıxış etməsi bərdə ilkin məlumat alacaqlar.

Ədəbiyyat

1. Balyev H., Balyev A. Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası (dərslük). Bakı: Qismət, 2014, 384 s.
2. Qurbanov V. Azərbaycan dilinin təlimində fəndaxili əlaqələrdən istifadə üzrə işin sistemi (doktorluq dissertasiyasının avtoferatı). Bakı: ADPU, 2015, 40 s.
3. Mirzəyeva L. Orta ümumtəhsil məktəblərinin V-IX siniflərində Azərbaycan dili dərslərində fəndaxili əlaqənin məzmun və formaları. Namizədlik dissertasiyası. Bakı, 2005, 141 s.
4. Həsənov M. Seçilmiş əsərləri (I cild). Bakı: Elm və təhsil, 2010, 368 s.
5. Müasir Azərbaycan dili (II cild). Morfologiya. Bakı: Elm, 1980- 510 s.
6. İsmayilov R. və başqaları. Azərbaycan dili. Ümumtəhsil məktəblərinin 5-ci sinfi üçün Azərbaycan dili fənni üzrə dərslük. Bakı: Altun kitab, 2018, 199 s.
7. İsmayilov R., Rüstəmov A., Cəfərova D. Azərbaycan dili. (5-ci sinif). Müəllim üçün metodik vəsait. Bakı: Altun kitab, 2012, 200 s.
8. İsmayilov R., Rüstəmov A., Məmmədova S. Ümumtəhsil məktəblərinin 6-cı sinfi üçün Azərbaycan dili fənni üzrə dərslük. Bakı: Altun kitab, 2019, 191 s.
9. Rüstəmov A., İsmayilov R., Cəfərova D. Azərbaycan dili. (6-cı sinif). Müəllim üçün metodik vəsait. Bakı: Altun kitab, 2013, 175 s.
10. Rüstəmov A. və başqaları. Azərbaycan dili. (7-ci sinif). Müəllim üçün metodik vəsait. Bakı: Altun kitab, 2014, 175 s.
11. İsmayilov R. və başqaları. Azərbaycan dili. Ümumtəhsil məktəblərinin 7-ci sinfi üçün Azərbaycan dili fənni üzrə dərslük. Bakı: Altun kitab, 2018, 175 s.
12. Hüseyinzadə M. Müasir Azərbaycan dili. Bakı: Şərq-Qərb, 2007, 280 s.

Açar sözlər: *fəndaxili əlaqə*, inteqrasiya, morfologiya, dil qaydaları, söz, nitq hissələri

Keywords: interdisciplinary communication, integration, morphology, language rules, word, parts of speech

Ключевые слова: междисциплинарное общение, интеграция, морфология, языковые правила, части речи

Morfologiyannın tədrisi zamanı fəndaxili əlaqədən istifadə

Xülasə

Məqalədə morfologiyannın ayrı-ayrı mövzularının bir-biri ilə əlaqəli şəkildə tədrisindən bəhs olunur. Fəndaxili əlaqələr inteqrasiyanın bir növü kimi morfoloji kateqoriyaların sistemli və hərtərəfli mənimsədilməsi üçün əsas dayaq kimi fəaliyyət göstərir.

Aparılan tədqiqatlar bir daha göstərir ki, nitq hissələri bir-birindən ayrıca və mətndən kənarında öyrənilə bilməz. Bir-birinə bu və ya digər dərəcədə bağlı olan morfemlərin əlaqəli öyrənilməsi, onlarla bağlı mövzuların əlaqə və oxşarlıqlarından istifadə yolu ilə həm əvvəllər əldə edilən bilik və bacarıqlar yada salınır, həm də yeni öyrənilənlər şüurlu şəkildə mənimsənilir.

Use of interdisciplinary communication in the teaching of morphology

Summary

The article discusses the interrelated teaching of different topics of morphology. Interdisciplinary relationships as a form of integration serve as the main basis for the systematic and comprehensive mastery of morphological categories.

Research shows that parts of speech cannot be studied separately or outside the text. Through the coherent study of morphemes that are more or less related to each other, using the connections and similarities of related topics, both previously acquired knowledge and skills are recalled, and new ones are consciously assimilated.

Использование междисциплинарного общения в преподавании морфологии **Резюме**

В статье рассматривается взаимосвязанное преподавание различных тем морфологии. Междисциплинарные отношения как форма интеграции служат основой для систематического и всестороннего овладения морфологическими категориями.

Исследования еще раз показывают, что части речи нельзя изучать отдельно друг от друга и вне текста. Посредством последовательного изучения морфем, которые более или менее связаны друг с другом, используя связи и сходства связанных с ними тем, вспоминаются ранее приобретенные знания и навыки, а новые осознанно усваиваются.

RƏYÇİ: dos.S.Abbasova